

קורע על מנת לתפור

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף מח עמוד א – עמוד ב

רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא. איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא: מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין, ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת! - לא קשיא, הא - בחזתי, הא - בעתיקי. תניא נמי הכי: אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת. נשרו - מחזירין אותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. אמר רב יהודה אמר רב: הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת. מתקיף לה רב כהנא: מה בין זו למגופת חבית? אמר ליה רבא: זה - חיבור, וזה - אינו חיבור.

2. רמב"ם הלכות שבת פרק י

הלכה י

הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב, אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל, הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב, והפותח בית הצואר בשבת כ חייב.

3. חידושי הרמב"ן מסכת מכות דף ג עמוד ב

הפותח בית הצואר. פרש"י ז"ל שעשה פה לחלוק חדש, ותימה הוא פשיטא, ועוד מה [זה] דומה למגופת חבית האי קורע גמור הוא, ואיכא למימר כיון דקורע ע"מ לתפור הוא דמחייב ושלא ע"מ לתפור פטור סד"א ה"נ פטור, קמ"ל הכא מתקן כלי הוא וחייב, ומשום הכי מדמו לה למגופת החבית דהתם נמי מתקן הוא, אבל ר"ת ז"ל פירש שכבר יש לו פתח לאותו חלוק אלא שהוא סגור, שדרך תופרי בגדים להעביר חוט משפה לשפה ונמצא בית הצואר סגור והוא מכניס ראשו שם והחוט נפסק ובית הצואר נפתח, והפותחו בשבת מתקן כלי הוא וחייב, ואקשי רב כהנא וכי בין זה למגופת חבית דהא התם לא מיקרי מתקן כלי ופטור כיון דהא אית ליה פה לחבית מעיקרא, ופריק התם אינו חבור אבל הכא חבור וכיון שכן נמצא הפותח כעושה פה לכתחלה ולפיכך הוא חייב חטאת.

4. רמב"ם הלכות שבת פרק כב

הלכה כג

הצובע מאבות מלאכות לפיכך אסור לאשה להעביר סרק על פניה מפני שהיא כצובעת, והתופר מאבות מלאכות לפיכך אסור למלאות הכר והכסת החדשים במוכין גזרה שמא יתפור, אבל מוכין שנשרו מן הכר או מן הכסת מחזירין אותן בשבת.

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קה עמוד ב

משנה. הקורע בחמתו, ועל מתו; וכל המקלקלין - פטורין. . . .

גמרא. ורמינהו: הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו - חייב, ואף על פי שמחלל את השבת - יצא ידי קריעה! - לא קשיא, הא - במת דידיה, הא - במת דעלמא. . . . ורמינהו: הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו - חייב, ואף על פי שמחלל את השבת - יצא ידי קריעה! - לא קשיא, הא - במת דידיה, הא - במת דעלמא. תינה - מתו, אלא חמתו אחמתו קשיא! - חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא - רבי יהודה, הא - רבי שמעון. הא רבי יהודה, דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה. אימר דשמעת ליה לרבי יהודה במתקן, במקלקל מי שמעת ליה? - אמר רבי אבין: האי נמי מתקן הוא, דקעביד נחת רוח ליצרו.

6. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קה עמוד ב

אלא חמתו אחמתו קשיא. ופרקינן לא קשיא פי' דמתני' דקתני פטור ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וברייתא דקתני חייב ר' יהודה, וא"ת אם כן אמאי מוקמינן [מתני'] דקורע על מתו באיניש דעלמא דאינו חייב לקרוע עליו, דהא אפילו במתו ממש או על חכם או כשר או דקאי בשעת יציאה נשמה אתיא, כיון דמתני' ר' שמעון היא, דהא קריעה על מת מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, פרש"י ז"ל דאין הכי נמי אבל מעיקרא הוה מהדרינן לאוקמי מתני' לדברי הכל ואפי' לר' יהודה, אבל כיון דהאי חמתו [ע"כ] אית לן לאוקמה כר' שמעון אתיא אפי' על מת שחייב לקרוע עליו, שאין קריעה מלאכה הצריכה לגופה אלא כשקורע על מנת לתפור, ובתוספות פירשו דהא ליתא כיון דאיכא מצות קריעה מלאכה הצריכה לגופה הויה, הואיל ומצות קריעה היא, והקשו בתוספות עליהם דהא קבורת מתים איכא מצוה ופוטר בה ר' שמעון כדאיתא בפ' המצניע (צ"ג ב'), וכי תימא דשאני קבורה דאיפשר על ידי אחרים מת מצוה מאי איכא למימר, [ו] בכלל מת אמרינן דפוטר ולא אשכחן ליה בהא חיובא אלא במוציא מר לחפור בו (צ"ד ב').

ורבינו הגדול פירש דשאני קריעה דכיון שהוא צריך ללבוש בגד קרוע וכל שבעה קרעו לפניו מלאכה הצריכה לגופה הויה, ויש מקשים עליו דהא באדם כשר וחכם או דקאי בשעת יציאה נשמה מאחין הן מיד ואין צריך ללבוש בגד קרוע כל שבעה, ולא קושיא היא דמרן לאו דוקא נקט משום דקרעו לפניו כל שבעה [אלא] משום דלעיל אתינן לומר דאפי' במתו ממש שקרעו לפניו כל שבעה פטור, ואין לומר שיהא זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל הוא הדין דאפילו באידך שהוא מאחה לאלתר כיון שבאותה שעה שקורע צריך הוא לבגד קרוע וזהו מלבושו דבאותה שעה, מלאכה הצריכה לגופה היא, מקרא מלא דבר הכתוב עת לקרוע ועת לתפור. ופירש"י אינו מחזור דאם כן הוה אמר תלמודא השתא דאתית [להכי] מתני' על מתו ממש והא ר' יהודה והא ר' שמעון דהכין אורחא דתלמודא במאי דשקיל וטרי טובא כי הכא דשקלינן וטרינן בה לעיל טובא.

7. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

וצריך לעצים - נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה). אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך.

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמ

סעיף יד

המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, * (מב) הרי זה תולדת תופר * וחייב; וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים * ולא נתכוין לקלקל (מג) בלבד, (מד) הרי זה יח תולדת קורע * (מה) וחייב.

9. ביאור הלכה סימן שמ סעיף יד ד"ה * ולא נתכוין

* ולא נתכוין לקלקל וכו' - כ"ז הוא לשון הרמב"ם פ"י מהלכות שבת הלכה יו"ד ומשמע בבירור דעתו דהא דבעינן בגמרא קורע ע"מ לתפור משום דאל"ה הו"ל מקלקל אבל אם מכוין לצורך איזה דבר תיקון אפילו במכוין שלא ע"מ לתפור חייב ובהכי ניחא דהכניס הרמב"ם דין הפותח בית הצואר בשבת ג"כ בכלל דיני הקורע לחיוב ואף דהוא בודאי שלא ע"מ לתפור משום דמתקן בקריעתו את הבגד ולפלא על הב"י שכתב בסימן שי"ז למלתא דפשיטא דפותח בית הצואר להכי לא הוי בכלל קורע משום דהוי קורע שלא ע"מ לתפור ובעצמו סתם בסימן ש"מ כהרמב"ם דכל קורע ע"מ לתקן חייב ובאמת מוכח כן בהדיא מגמרא [שבת ק"ה ע"ב] בקורע בחמתו ועל מתו המוטל עליו [הם אותן האמורים בפרשה אביו ואמו בנו וכו' ויש בהם שאסור לתפור אח"כ] דאפילו שלא ע"מ לתפור חייב כל שיש איזה תקון בקריעתו. ואח"כ מצאתי שראיה זו מובא בדברי הגרע"א בגליון שלו וגם כל הדברים הנ"ל עיקרן מבואר בנשמת אדם בכלל כ"ט בהלכות שבת ע"ש ונדבר בזה לקמיה וגם הפמ"ג רמז לזה [אך מה שכתב שם הגרע"א דמדברי התוס' ע"ג ע"ב ד"ה

וצריך משמע דבעינן ע"מ לתפור ממש יש לדחות דשיגרא דלישנא הוא בתוס' וכונתם הוא דכשאין צריך לעצים אין שם קוצר עליו לחיוב דאין עושה תיקון בדבר הנקצר גופא ודומיא דקורע דבעינן ע"מ לתפור או לתקן דהוא דומיא דלתפור ואל"ה אין חייב דאין שם מלאכה עליו כי הוא מקלקל ואינה בכלל מלאכה ה"ה בזה ותדע דהרי הרמב"ם בודאי סובר דלא בעינן ע"מ לתפור דוקא והוא ג"כ סובר דמלאכה שאין צריך לגופה חייב ואפ"ה פוסק בזומר דדוקא כשהוא צריך לעצים אז חייב משום קוצר וע"כ דאל"ה אין שם מלאכה עליו לחיוב כי הוא כמקלקל שלא ע"מ לתקן כן נאמר אף לדברי התוס' ואח"כ חזקו סברתם ביותר מהא דכבשים דאין שם קוצר עליו כלל וכמו שם דאין שם דישה עליו כלל אפילו לענין לאסור לכתחלה וגם בדרך צ"ד ע"א כתבו התוס' בד"ה ר"ש דבמקלקלים כגון מכבה וסותר מסתברא דצריך שיהא ע"מ לתקן כמו במשכן וכו' ע"ש ולא הזכירו כלל ע"מ לתפור וע"כ כמש"כ דעל מנת לתקן כע"מ לתפור דמי וכן לקמן בדרך ע"ג שכתב רש"י דקורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן ג"כ מיירי בשלא היה ע"מ לתקן דזה כע"מ לתפור דמי דלא בעינן מצומצם כמו במשכן גופא עיין בדרך ע"ה בתוד"ה שכן בסוף דבריהם וראיה מוכרחת לכל דברינו מהקורע על מתו או בחמתו וכו"ל] וראיתי שנשמת אדם שכתב דדין זה דהמפרק ניירות וכן בכל קורע ע"מ לתקן זהו דוקא אם נסבור דמשאצ"ל חייב אבל אם נסבור דפטור ע"כ בעינן קורע ע"מ לתפור ממש ומשום זה תמה על השו"ע דהביא דין זה של הרמב"ם בסתמא והלא בסימן שט"ז ובסימן של"ד מצדד יותר כדעת הפוסקים ולא נהירין לי דבריו כלל דלא מיבעיא לדעת התוס' שם דקורע על מת דידיה דאיכא תיקון דמצוה מקרי מלאכה הצריכה לגופה כיון שהוא צריך לה א"כ ה"נ בכל קורע ע"מ לתקן ואף לרש"י וסייעתו דס"ל דקורע אפילו על מת דידיה דפטור משום משאצ"ל היינו דס"ל דצורך מצוה לא חשיב תיקון כ"כ שיקרא משום זה מלאכה הצריכה לגופה אבל בכל עניני תיקון שהוא צריך להן בעצמותן כמו במפרק ניירות שצריך שיהא הנייר דק לכו"ע הוא בכלל מלאכה הצריכה לגופה כמו בקורע ע"מ לתפור והא דפטרין שם בגמרא בקורע בחמתו למאן דפטר מלאכה שאצ"ל היינו משום דלא מתקן מידי בגוף הבגד בקריעתו אף היכא דעבד למירמי אימתא אינשי ביתיה וכמ"ש התוס' בדרך צ"ד וגם דעת רש"י מוכח הכי דכתב שם דקורע על מתו פטור משום משאצ"ל דהוי כמוציא את המת לקבורו [ור"ל כמו שפירש שם בדרך צ"ג ע"ב דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה ה"נ ברצונו לא בא לו כל הענין הזה של הקריעה בחמתו ועל מתו] ולא כתב בפשיטות הטעם משום דהוי שלא ע"מ לתפור אלא ודאי דשלא ע"מ לתפור נמי חייב אף לדעת רש"י היכא דניחא ליה גוף התיקון שמכוין הקריעה בשבילה. וכן משמע מדברי המאור בפרק ר"א אומר האורג בסוף דבריו שכתב דהא דפטר ר"ש אף בקורע למירמא אימתא אינשי ביתיה הוא משום שאין הצורך בעיקר המלאכה ע"ש משמע הא אם היה צריך לעיקר הקריעה אף שלא ע"מ לתפור חייב וכן רבינו ירוחם בחלק י"ב פסק בהדיא כר"ש ואפ"ה פסק בחלק י"ד דקורע על מת שהוא חייב להתאבל עליו חייב וכשיטת התוס' הרי דקורע ע"מ לתקן חייב וכן משמע ג"כ במאירי פרק האורג בהדיא דקורע ע"מ לתקן אף שלא ע"מ לתפור חייב ע"ש. היוצא מדברינו דבין לדעת הרמב"ם ובין לדעת רש"י ותוס' וכל הפוסקים הנ"ל קורע ע"מ לתקן חייב דכע"מ לתפור דמי ואפילו לדעת ר"ש דפטר במשאצ"ל חייב בזה אלא לדעת התוס' בעינן לר"ש שיהא התיקון בגוף הדבר הנקרע ע"ש בדרך צ"ד ע"א ודעת הריטב"א שהובא בכ"מ פ"י מהלכות שבת דסובר דבעינן קורע ע"מ לתפור דוקא יחידאה היא וגם סוגיא דהאורג הוא נגדו וכמו שהקשה הגרע"א וגם הב"י אף דגם הוא רצה לומר כן בסימן שי"ז הרי חזינן דבשו"ע כאן חזר מזה וסתם להלכה דקורע ע"מ לתקן חייב אף שלא ע"מ לתפור וכן מוכח בפר"ח יו"ד סימן קי"ח דקורע ע"מ לתקן חייב לכו"ע ובחנם השיג עליו בנ"א כלל כ"ט בזה. ולא נשאר לנו כ"א לבאר סברת רש"י בדרך מ"ח דכתב דפותח בית הצואר בשבת חיובו הוא משום מכה בפטיש דמשוי ליה מנא ולמה לא כתב משום קורע ע"מ לתקן ונ"ל דסברתו הוא דלא שייך שם קורע כ"א כשהוא מקלקל בעת הפעולה אלא שהוא מכוין בשביל איזה תיקון ובעין שהיה במשכן שיריעה שנפלה בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה שהקריעה מקלקלת את היריעה ביותר אלא שע"ז יוכל אח"כ לתפורה ומכלל זה קורע בחמתו ועל מתו דהקריעה מקלקלת הבגד אלא שנסבב תיקון ע"ז וכו"ל לאפוקי בפותח בית הצואר בשבת דמשוי ליה מנא בגמר זה ע"י הפתיחה גופא אין חל ע"ז שם קורע כלל וחייב ע"ז משום שם אחר דהיינו מכה בפטיש שהוא שייך בכל גמר מלאכה וכן מוכח שם בגמרא בברייתא דמשוי ליה בחדא מחתא עם הדין דאין נותנין מוכין לתוך הכר וכי היכי דשם הטעם משום מכה בפטיש ה"נ בזה וגם הרמב"ם חש לזה אלא דאזיל לשיטתיה בפרק כ"ב דין כ"ג ע"ש זה הנלע"ד הטעם של רש"י ושאר פוסקים

דכתבו משום מכה בפטיש וכן סתם השו"ע בסימן שי"ז ס"ג ואין סתירה לזה מסעיף זה ועיין במ"א סימן שי"ז ס"ק יו"ד שדחה דברי העו"ש שכתב בפותח בית הצואר דחיובו הוא משום קורע ולפי מה שבררנו הדין עם המ"א בפותח בית הצואר אבל לא בכל עניני קורע וכמו שסתם המחבר פה דבכל קורע ע"מ לתקן חייב:

10. ביאור הלכה סימן שמ סעיף יד ד"ה * וחייב - עי'

* וחייב - עי' במ"ב במש"כ דלקרוע מחדש דפין וכו' ועיין בפמ"ג דמשמע מדבריו דמשום קורע ע"מ לתקן הוא ולדעתי שאין צריך לזה דמלאכה כזו הוא נכלל בשם מכה בפטיש דידוע דדרכן של האוגדי ספרים לעיין ולחתוך לבסוף כל הדפין המחוברין זה לזה ועיין במש"כ למעלה בשיטת רש"י דהיכי דהתיקון נעשה תיכף בעת הפעולה אין זה בכלל קורע רק בשם תיקון מנא דהוא מכה בפטיש וכדפירש"י בדף מ"ח ע"ש ובודאי בענינו ג"כ הכי הוא וכ"כ בספר תפארת ישראל דיש בזה משום תיקון מנא ואפשר דגם הרמב"ם מודה בענינו דיש בזה משום גמר מלאכה וכמש"כ בתחלה ובפותח בית הצואר ס"ל דעדיין אין זה גמר מלאכה:

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שמ

סעיף יג

* (מ) אין שוברים החרס ואין קורעין * הנייר, (מא) מפני שהוא כמתקן כלי.

12. ביאור הלכה סימן שמ סעיף יג ד"ה * אין שוברין

* אין שוברין וכו' - סעיף זה והסמוך לו הוא מלשון הרמב"ם ודבריו בסעיף זה הוא נובע ממה שאמר בביצה דף ל"ב הטעם דמשוי ליה מנא ולכאורה לפי מה שמוכח בסעיף הסמוך דקורע ע"מ לתקן חייב משום קורע אמאי לא נאמר בזה משום קורע ועוד דמלשון הרמב"ם בפרק כ"ג משמע שהוא מדרבנן שכללו שם עם עוד כמה דברים שידוע שהם מדרבנן ואם היה בו משום קורע היה בו איסורא דאורייתא ובאמת כבר הקשה זה בפמ"ג ונשאר בקושיא ומה שרצה אחד מן האחרונים להוציא מזה דלא שייך קריעה כ"א בדבר הנתפר ונארג שנתדבק מגופים רבים וכעין שהיה ביריעות אבל לא בדבר שהוא מגוף אחד כמו עור ונייר זה אינו דמבואר בירושלמי בהדיא דבעור שייך ג"כ קריעה וכבר רצה לומר כן הנשמת אדם ודחה זה מכח הירושלמי הזה. ולולי דמסתפינא הו"א דבר חדש בזה דלא שייך שם קורע ע"מ לתקן כ"א כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך לתיקון שניהם וכעין שהיה במשכן שיריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה [שבת ע"ד] שהקריעה היתה לצורך תועלת כל היריעה וכן מה שאמר שם בשבת ק"ד דעבדא כי כיסתא ג"כ התועלת הוא לצורך כל הבגד וכשקורע בחמתו דמחייב הרמב"ם הטעם משום דמטיב בזה לעצמו שמשכך חמתו הוי כאלו מתקן כל גוף הבגד משא"כ כשקורע איזה דבר מהבגד מן הצד וכונתו לתקן בזה את הבגד שהיה ארוך או מקולקל בשפתו והחתיכה הנקרעת לא יתוקן בזה כלל לא שייך בזה שם קורע ע"מ לתקן כ"א שם אחר דהיינו מתקן מנא שהוא מתקן בזה את הבגד [ואם מקפיד על המדה נראה דיש בזה גם משום מחתך ועיין לעיל בסימן שכ"ב מש"כ בענין מחתך] ותלוי הדבר בהתקון אם הוא תקון גמור חייב משום מכה בפטיש דגומר הכלי או הבגד ואם אינו תיקון גמור הוא מדרבנן ולכך בענינו שהוא קורע איזה חתיכת נייר מדף שלם כדי להשתמש בו איזה דבר מה ובדף שנקרע ממנו הנייר הזה אינו מתקנו כלל ואפשר דמקלקלו ג"כ אין זה בכלל קורע ע"מ לתקן ותלוי הדבר רק לפי התקון שנעשה בחתיכת הנייר שחתכו וס"ל להרמב"ם דמה שאמר שם בגמרא דמשוי ליה מנא היינו דנראה כמתקן כלי דלאו כלי גמור הוא עי"ז ולכך כללו הרמב"ם לדין זה בכל מילתא דרבנן ולפ"ז אם קורע הנייר לכמה קרעים וצריך לכ"א להשתמש בו הוא חייב דהוא קורע ע"מ לתקן וסמך למה שכתבנו ממה שאמר במו"ק כ"ב ע"ב על הקרא דכתיב ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שהוא לשנים וכו' משמע דסתם קרע הוא לשנים ולא שיקרע איזה חתיכה מן הצד וישליכו וישאר הבגד על מקומו. . . .